

Л. Д. Троцький

Дебати щодо декларації (пленарне засідання мирної конференції у Брест-Литовську

1 лютого 1918 р.

Перша публікація: 1 лютого 1918 р.

Переклад українською: Переклад Дениса Пілаша та Андрія Здорова.

Опубліковано українською секцією [Marxists.org](https://www.marxists.org): У лютому 2024 р.

Троцький. Цілком незаперечна заява російської делегації про те, що конфлікти, які були і є в уряді Ради Народних Комісарів із київською Радою, в жодному сенсі не обмежують нашого визнання незалежності Української Республіки. Але доводиться з самого початку вказати на те змішання понять, яке полягає в ототожненні самостійності країни з визнанням того чи іншого її уряду. Ніхто тут не сумнівається в незалежності Російської Республіки, але всім відомо, що уряд Ради Народних Комісарів ще не визнано цілою низкою держав. Фінляндія визнана цілою низкою урядів як незалежна республіка, але, за останніми даними, уряд незалежної Фінляндської Республіки, що отримав визнання держав, змінився новим урядом фінляндських робітників і селян [18 грудня 1917 р. Рада Народних Комісарів Росії ухвалила декрет про визнання державної незалежності Фінляндії, 22 грудня того ж року цей декрет підтвердив Всеросійський Центральний Виконавчий Комітет. 28 січня 1918 р. (14 січня за старим стилем) в Гельсінкі перемогло робітниче повстання й був створений новий уряд – Рада Народних Уповноважених на чолі із соціал-демократом Кулерво Маннером. 1 березня 1918 р. цей уряд підписав договір про дружбу й братерство із РСФРР. 7 березня фінський буржуазний уряд Пера Евінд Свінхувуда, що втік на північ країни, підписав кабальну угоду із Німеччиною та закликав її війська на допомогу. З квітня в тилу робітничого уряду висадилася німецька 12-а піхотна («Балтійська») дивізія генерала Рюдігера фон дер Гольца, яка за підтримки білофінів розпочала наступ на Червону Гвардію, що контролювала індустріальний південь Фінляндії. Після впертих боїв прибічники Ради Народних Уповноважених змушені були до кінця квітня відступити на територію Радянської Росії. Понад 75 тисяч «червоних» (як радикальних, так і поміркованих членів Соціал-демократичної партії Фінляндії, зі складу якої ще не

виокремилась Комуністична партія) було кинуте до тюрем та концтаборів, понад 8 тисяч страчено. Ще 13,5 тисяч померли внаслідок нелюдських умов ув'язнення]. Фінляндський уряд одразу після визнання незалежності Фінляндії, почав вимагати участі у мирних переговорах. Ми, зі свого боку, не вбачали жодних перешкод до такої участі, і, наскільки ми поінформовані, з боку держав Четверного Союзу також не було проти цього заперечень. Зрозуміло, що зміна урядів у Фінляндії нічого не змінює в міжнародно-правовому становищі Фінляндської Республіки. Коли перед нами практично постало питання про визнання делегації київського Секретаріату, процес самовизначення Української Республіки ще далеко не закінчився; ця невизначеність становища України підтвердилась у відмові шановних представників Четверного союзу від негайного визнання незалежної Української Республіки і в збереженні за собою права визначити своє остаточне ставлення до цього питання відповідно до змісту і підписання мирного договору. До якої міри міжнародно-правові відносини і державне становище України ще не визначені, видно також із того, що ми сьогодні з вуст пана голови української делегації довідалися про нові, надзвичайно важливі принципові зміни, які вносить київська Рада у визначення міжнародного становища Української Республіки, а саме те, що київська Рада відмовляється від участі в Республіканській Російській Федерації, і це в той самий момент, коли на III Всеросійському з'їзді Рад [Третій з'їзд Рад, що відбувався 10–18 (23–31) січня 1918 р. у петроградському Тавричному палаці, був першим спільним з'їздом робітничих та солдатських депутатів з селянськими. У його роботі взяли участь ще й 233 делегати від України, Білорусі, Середньої Азії та Прибалтики], за прямої участі представників українських Рад, російська держава визнана Федеративною Республікою, до складу якої входить і Республіка Українська.

Серед тих численних цитат із моїх заяв, на які посилається пан представник київської Ради, бракує однієї, що має вкрай серйозне значення для цього питання.

Я заявив тоді ж, без будь-якого протесту з боку представництва київської Ради, що саме через невизначеність становища Української Республіки, перш за все в сенсі встановлення її кордонів, із усіх суперечливих питань необхідна угода обох представлених тут делегацій. Ця заява, звичайно, передбачала й зворотній негативний висновок, а саме, що будь-яка домовленість між делегацією київської Ради і центральними імперіями, – угода, що в силу невизначеності кордонів цих держав викликає заперечення з боку російської делегації, тим самим позбавляється свого значення. Всі посилання на внутрішні зміни в політичному житті українського народу, зрозуміло, не можуть мати вирішального юридичного значення, – це ми готові визнати, – але саме внаслідок відсутності визначеного становища та юридичної оформленості в питанні, що нас цікавить, ми неминуче повинні підійти до нього з практичного погляду. Тільки тому я дозволив собі послатися на фактичні стосунки, які стали результатом боротьби двох організацій, що претендують на державну владу в Україні. Питання, яке стоїть на черзі, – питання історичне. Центральні імперії, як і інші держави, зацікавлені у визначенні свого ставлення до України, по суті вони також зацікавлені в тому, щоб не приймати уявні величини за дійсні. Саме тому я повинен вказати на те, що в деяких колах, можливо, наявна тенденція до переоцінки сили і значення сепаратистських прагнень, які існують у революційній Росії. У різних областях Росії, особливо на її периферії, сепаратистські тенденції виявляють зараз ті ж класи чи групи населення, які до революції були носіями найнещаднішого централізму. У цьому сепаратизмі не можна вбачати тривалої історичної тенденції; це тільки тимчасове зняття самооборони певних верств населення, що побоюються революційної влади. У міру ствердження влади Рад по всій країні заможні групи переносять свої сепаратистські прагнення чимдалі на окраїни, і для висвітлення питання велике значення має той факт, що найбільш яскраві прояви сепаратизму спостерігаємо наразі у поміщицьких верхах

козацтва, тобто саме в тих групах, які в минулому були носіями принципу залізного централізму. Якщо ми на хвилину допустимо перемогу цих груп у нинішній Росії, то для кожного реально мислячого політика стає зрозуміло, що вони знову стануть носіями централізму.

Я вважаю, що саме тому тим урядам, які бажають рахуватися з реальними, а не з уявними величинами, слід було б зробити необхідний висновок при визначенні своїх стосунків із Російською Республікою, беручи до уваги при цьому не ті чи інші формулювання, штучно побудовані на проголошених тут заявах, а реальні відносини, які складаються в нинішній Росії. Я, звичайно, далекий від думки, що шановні представники Четвертного союзу можуть узяти на себе роль третейського судді в питанні внутрішньої ситуації в Росії або в Україні. Я вважав за потрібне тільки сумлінно змалювати дійсний стан речей. Наш уряд, як і раніше, дотримується позиції, сформульованої мною в той момент, коли це питання постало перед нами вперше. Доти, поки делегація київської Ради зберігає свій мандат, ми не заперечуємо проти її самостійної участі у переговорах, але тепер, коли до складу нашої делегації увійшли представники Українського Виконавчого Комітету, ми з подвоєною наполегливістю повторюємо, що набути чинності можуть тільки ті угоди з Українською Радою, які здобудуть і наше схвалення.

Після виступу від імені української делегації Любинського [Микола Михайлович Любинський (1891–1938) – лінгвіст, український есер, член делегації Центральної Ради на переговорах у Брест-Литовську. Після війни залишився в Радянській Україні, був співробітником Всеукраїнської академії наук, репресований. Грубий і різкий виступ Любинського, сповнений звинувачень на адресу більшовиків, був інспірований Черніним], який заперечує за радянською українською делегацією право представляти Україну і наполягає на правочинності делегації УНР, Чернін [Оттокар Чернін (1872–1932) – австрійський професійний дипломат чеського походження, міністр закордонних справ Австро-Угорщини (1916–1918), глава австро-угорської делегації на переговорах у Брест-Литовську. Відрізнявся ультраконсервативними поглядами, за які австрійський політик Й. Редліх назвав його «людиною сімнадцятого століття, яка не розуміє часу, в якому живе». Черніну приписується визначення Брестського миру як «хлібного»] від імені делегацій Четвертного союзу робить заяву про те, що вони визнають УНР «як вільну суверенну державу, цілком правомочну вступати в міжнародні зносини», вказуючи при цьому на нібито змінену точку зору делегації РРФСР.

Троцький. Я ще раз мушу зазначити, що посилання на наше змінене ставлення до Української Ради абсолютно неправильне. Я вже двічі цитував місце моєї заяви стосовно цього. Мої слова не допускають ніяких перетлумачень. У будь-якому разі, незалежно від позиції, обраної наразі Четвертним союзом стосовно України, немає жодного сумніву в тому, що зацікавлені уряди не в змозі вказати, не кажучи вже про все інше, який саме вигляд мають географічні кордони тої незалежної республіки, яку вони щойно визнали. А оскільки у мирних переговорах кордони держави є питанням далеко не байдужим, то моя заява про необхідність спільного з нашою делегацією розв'язання цього питання, в силу логіки речей, зберігає своє повне значення.

Кюльман запитує, «чи є декларація, оприлюднена українським членом російської делегації, також і офіційним повідомленням російського уряду».

Троцький. Звичайно, ми несемо за цю декларацію повну відповідальність остільки, оскільки вона безпосередньо стосується ходу мирних переговорів і оскільки погляди української делегації збігаються з точкою зору російської делегації. Вважаю, що тільки в таких межах декларація ця і може підлягати розгляду. ■